

Bergvesenet rapport nr 5528	Intern Journal nr	Internt arkiv nr	Rapport lokalisering	Gradering
Kommer fra ..arkiv Vestlandske	Ekstern rapport nr	Oversendt fra Vestlandske	Fortrolig pga	Fortrolig fra dato:

Tittel

Om Christiansgaves eller Lilledals Kobberværk i Baroniet Rosendal

Forfatter

Strøm, H.

Dato År

Feb 1822

Bedrift (Oppdragsgiver og/eller oppdragstaker)

Kommune

Kvinnherad

Fylke

Hordaland

Bergdistrikt

1: 50 000 kartblad

12152,12153

1: 250 000 kartblad

Bergen

Fagområde

Forekomstbeskrivelse

Dokument type

Forekomster (forekomst, gruvefelt, undersøkelsesfelt)

Christiangaves Grube
Lilledals Kobberværk
Atramadalen
Gravdal

Råstoffgruppe

Malm/metall

Råstofftype

Cu

Sammendrag, innholdsfortegnelse eller innholdsbeskrivelse

Eldre beskrivelse og historisk oversikt.

Gjenopptat omkring 1772, men kan være drevet tilbake på 1400-tallet.

Videre beskrives bergartene og forekomstenes opptreden i forhold til landskap og sjøen.

Navnet atramadalen blir forklart.

Det må ha vært en smeltehytte på stedet, da det blir påpekt at smaltingen har vært ufullkommen.

Om Christiansgaves eller Lilledals Kobberværk
i Baroniet Rosendal.

I Øive Sogn under Rosendals Baronie i Søndhordlehn findes flere øde Gruber af dette i Aarene 1764 eller 1765 af Blickfeld, som havde været Bergskriwer ved Aardal, igien optagne Kobberværk.- Den første mig bekiendte Efterretning herom findes i en af ham i Aaret 1759 indgiwen i Bergen trykt Plan og Forslag til igien at sætte dette Værk i Drift, i hwilket Udkast de Biergmandske Gjenstande kun ere flygtigen omhandlede, og intet findes meldt om sammes ældre Historie.- Den i de i Aarene 1772 og 1774 udkomne Berætninger yttrede Formodning, at det allerede skulde været drevet i det 14de Aarhundrede og indstillet ved den sorte Død, modsiiges ikke aleene, som Hr. Owerbhtmd. Brünnich^{x)} bemærker, af alle øvrige Data om Biergwærksdriften i Norrige, men ogsaa derwed, at man ved en af de ældste Grubers Lændsning, ~~da~~ ~~Wærket~~ ~~Lændsning~~ da Wærket sidste Gang blev optaget, endnu fandt Stiegerne i Gruben temmelig ubeskadigede.- At dets første Drift dog gaaer noget længere tilbage i det 17de Aarhundrede^{xx)}, synesderaf riimeligt, at Sagnet derom gandske har tabt sig, saa at ingen vidste af deres Forfædre at, have hørt noget i denne Henseende, eller om dets første Drift kunde giwe mig nogen sikker Underretning.-

Landet om Gruberne er baade af mindre Højde, og Situationen i det Hele mildere, end paa de fleste øvrige Steder ved Westkysten, hører til det lawere Biergige Land, hwilket først i nogen længere Afstand hewer sig til højere Fielde. Biergarten er Chlorit- og Glimmerskiwer, hvis twende Blandingsdeele hwer for sig gandske overvejende afwexle i Lag af betydelig Udstrækning og Mægtighed.- I den første forekommer 2de Lejer af Swowlkies, det eene paa den østlige Siide af Hwiidebjergswandet, som næsten eenewed et Wandfald

er fjærnet fra Sæn. - Dette falder i det Heele næsten paralellt med Dalens Afhæng under en Winkel af 15 a 20° mod Westen til Sæn, og da det tillige forekommer i liden Dybde, saa gaaer det paa flere Steder hvor nogen Slugt har dannet sig, ud til Dagen, og er derpaa bygget mange Gruber og Skiarper, hvoraf dog ikkun twende under Wærkets sidste Drift hawe været optagne. Det eene sydligst af disse ligger nærmest ved Sæn, og bestaaer af en Sænkning, som har været Fordringseskagt, hvorfra der efter en gammel Biergmande/^{sigende}skulde være drevet en lang Ort, uden at derpaa meget er afbygget i Tag og Sohle.

- Ertsen skal hawe forekommet i et fra Swowlkieslejet, som afwexler fra $\frac{1}{2}$ til ower 1 Lagters Mægtighed, adskildt men nær ved samme forekommende Lag, og har deels bestaaet af en temmelig reen med Kobberkies fiint mænget Swowlkies, deels af growere i Biergarten indsprængt Kobberkies af $\frac{1}{8}$ til $\frac{1}{4}$ Lagters Mægtighed. - Paa Biefghaldene, somm ellers wise, at en temmelig god Skeidning her har foregaaet, fandtes endnu et Stykke af sidstmeldte Størrelse, maaskee ttil en Gehalt af 12 a 14 Sk.p.i 100 Tønder.- I Følge nogle endnu forefundne Gruberelationer er af denne Grube i Aaret 1781 maanedlig udbragt 20 a 30 Tønder Malm - Ved en længere Drift paa Dybet er Wanddrægtighed meget at befrygte, da Gruben ligger saa nær ved Sæn, og Bierget mellem begge ej er af mange Fawner Tykkelse.

Wed den andre i denne Tid drevne Grube fandtes kun en Mængde Kies, som wed alle herwærende Bierge kalder, men ingen Malm, hwilken under den sidste Drift berettedes at være udgaaet.- Efter at af de gamle Nawne paa Witrio^l kaldes denne Dal, hvorwed Gruben er beliggende, Atramentdalen, i hwis nordlige Siide ogsaa er drevet noget paa Kieslejet, men i hwilket jeg her ikke kunde spore nogen Kobbergehalt. Mod Syd fra denne findes paa Ertslejets Udgaende flere Gruber drevne, hvoraf een især har været den riigeste, og derfor faaet Nawn af Guldgruben. - I Halden fandtes her ogsaa Spor saavel af

growere indsprængt Malm, som af kobberholdig Swowlkies.- Mellem disse Gruber ere ogsaa nogle Skiærpninger af mindre betydelig Dybde og Udstrækning.

Omtrent $1/4$ Deel Miil længere mod Westen findes det andet Swowlkiesleje, som stryger i Nordnordost og Sydsydwest, med et næsten lodret Fald, eller noget til Westen.- Da herpaa drevne 2de Gruber kaldes Lilledals Gruberne, af hvilke den eene, som skal være 15 til 16 Lagter dyb, under Wærkets sidste Drift har været optaget, men snart igien forladt, Ertsen skal ogsaa her have forekommet under samme Forholde, som ovenfor er meldt, men i den paa Halden liggende Malm var ingen Kobbergehalt at spore.- Noget længere mod Østen er den anden Grube, hvor der har været inddrewet en Ort af nogle Lagters Længde paa et efter det udwortes Anseende uholdigt Kieslag af omtrent $3/4$ Lagters Mægtighed.- Herfra mod Westen findes igien et Skiærp, som kaldes Løkesgruben, hvor der er neddrewet en nogle Lagter dyb Sænkning, men hvor Kiesen var meere adspredt, hvorved med nogen Kobbergehalt, men hvilken skal have tabt sig mod Dybet, Noget Malm fandtes her endnu igienliggende, af gandske smeltwardig Gehalt.-

Ikke langt fra disse Gruber findes ogsaa et Leje af en meget fiinkorning næsten tæt Magnetjærnsteen, af mod 2 Lagters Mægtighed, afwexlende med smalle Lag af Chloritskiewer og Swowlkies, men dog med gandske reene Lag af Jernerts af $1/2$ til $3/4$ Deel Alens Mægtighed. Dersom dette Leje, hvorpaa her kun paa et Sted er en Skiærpning foretaget, fandtes af nogen betydeligere Udstrækning, og her var meere Skow i Nærheden, torde det wel lønne sig derpaa at bygge.

Desforuden findes ogsaa i Grawdal 1 Miil norden for Wærket en Grube, hvor der efter nogle Relationer er wundet en temmelig Deel Malm, men hvor man sagde mig, at Driften var meget besværlig, saawel formedelst Wanddrægtighed, som Situationen i det Heele.-

Denne Undersøgelse blev især drevet mindre fuldstændig, at Hr. Moss var fraværende, der, ikke alene som den sidste Bestyrer af Grubedriften, men og, som en af de faa endnu levende fra den Tid, Værket var i Drift, eens herom kunde have givet mig nogen tilforladelig Underretning.- Efter hans Udsagn ved et flygtigt Møde paa Tilbagerejsen skulde Malmen i Gruberne ved Værkets Indstilling være liigesaa god og mægtig, som da det blev optaget. Dette skeede ogsaa her paa en meget uhensigtsmæssig Maade, med en alt for høj Forestilling om Malmens Riighed og Mængde, og uden at tage de lokale Forholde i Betragtning.- I den førstnævnte, af Blichfeld udgivne Plan beskrives Ertsen langt riigere og mægtigere end den nogensinde har været, en Sum af 40000Rdr. anslaaes nødvendig til Værkets Anlæg, og til dets Bestyrelse, foruden ham selv, en Forwalter, Bogholder, Grube- og Hytteskriver, samt Skovfoged.- Der bleve opførte unødvendig store Bygninger paa flere Steder, og de bekostelige Anlæg, hvormed Driften igjen begyndtes, fordrede Større Forskud, en den liden Produktion, (efter 3 a 4 Aars Forløb kun 80 Sk.p.) kunde erstatte.- Indskuddene ere saaledes riimeligviis uordentlig indbetalte, hvoraf flere Ufuldkommenheder ved Driften ere opstaaede, og deriblandt ogsaa en uordentlig Forsørgning for Arbejderne, saa at disse ofte maatte giøre kostbare Reiser til Bergen for afhente den, ja stundom, forlade Arbejdet af aldeles Mangel paa samme.*

Da man ved de fleste ældre Værker finder Spor af en skiødesløs Smeltning, saa undres man ej over ogsaa her kun at see faa Stykkeren Slagg, fra den første Drift.- Men ogsaa den sidste Smeltning har været ufuldkommere, end jeg nogetsteds har seet; thi uagtet de Omboende skulde have udsøgt meget af det riigeste, saa fandt dog de tvende Arbejdere, som vare med mig, paa faa Timer Ownbrud med Sporsteen og Sortkobber af over 1 Sk.p.s. Indhold, og det

er slet ingen Twiwl om at det, for en som baade her paa Stedet, wilde lønne sig meget godt, at bygge en Own for at forsmelte det igienliggende tildeels meget riigholdige Gods.

Hwad Wærkets Optagelse angaaer, da kan jeg af de ufuldkomne Efterretninger, og da Gruberne ware utilgængelige, og wed de fleeste ingen Malm igienliggende, derom ej Fælde nogen sikker Dom.- Men ogsaa uden at see hen til at Kobberværks Anlæg, saa torde Forholdene til Swowl og Witriok's Tilwirkning, dersom denne owerhowdet kan lønne sig i Hofrige, saawel som i Swerige neppe nogetsteds findes gunstigere.- Af Swowlkies wilde i Halderne findes et Forraad for flere Aar, Transporten, som wed denne mindre kostbare Wahre især kommer i Betragtning, wilde bliwe lidet bekostelig, da Malmen kun er at føre 1/4 Deel Mill til Wands liggende til Wærket, og dette igjen næsten ligger umiddelbar wed Sæen.- En ikke ubetydelig Deel Kies wilde wist ogsaa findes, som det, i det mindste efter Kiærneskeidning, wilde lønne sig at forsmelte.- Naar alt indrettedes paa den sparsommeligste Maade, skulde jeg næsten troee, at saawel Bygningen af en Smelteown, som et lidet Anlæg til Swowlfabrikation, wilde kunde betaales wed at tilgodegiøre de igienliggende Ownbrud og Slagg fra de forrige Smeltninger.-

Af Skow er her wel ingen Owerflødighed, men dog trøer jeg, at det ikke betydelige Quantum, som til et saadant Wærks Anlæg uafordredes, uden Skade for det øwrige Behow, maatte kunne erholdes fra de nærmest omliggende Skowe.

Wed den nOrdlige Deel af Hardangerfiorden, som kaldes Samlefiorden, wed Gaarden Mælem 1/4 Deel Mill norden for Øen Herrenesholm findes nær wed Sæen inddrewet en Ort paa et temmelig undstrakt Leje af Swowlkies, men hwori ingen Kobbergehalt war at bemærke.- Formodentlig er dette Arbeide foretaget under nysbeskrewne Wærks første Drift,

men hvorom jeg ikke kunde erholde nogen bestemtere Underretning-

I en Beretning om Biergwærkerne i Norrige af Baron Hermelin omtales en Grube til det nedlagde Benigheds Kobberværk i Stawanger-Amt, hwilken efter det om samme bemærkede syntes at fortjene en nøjere Undersøgelse, da jeg under den i Sommer foretagne Reise ikke var længere fra Stedet, og uagtet den ligger uden for det nordenfieliske Distrikts Grændser.- Skjærpet findes ved den østre Side af Wadwandet omtrent 1 Mill i Sydwest fra Ølve, et Gesænk af omtrent 1 Lagters Bredde, og faae Lagters Dyb, og et begyndt Stollanlæg.- Over heele dets Bredde fandtes wel flere Lag af Magnetkies og almindelig Swowlkies, men baade her og i det uddrøene Bierg med saa faae Spor af Kobberkies, at her ingen Forhaabning er til nogen bestandig Grubedrift.- Af den i Beretningen ommeldte ^{x)} dengang saa kaldte Lazurerts kunde jeg ej finde mindste Spor.-

Paa Øen Buk wan Raan, $\frac{1}{2}$ Mill fra Bergen, fandt jeg ved Giæstgiwerens Anwiisning strax norden for Gaarden ved Søen i den her med Grønsteen afwexlende Gneis indsprængt Swowl og Kobberkies, men som forswandt i faae Alens Udstrækning og fra Søen.

Under Tilbagereisen fra Bergen besaae jeg ogsaa det her i Egnen liigesom Tolstadaasen i Gudbrandsdalen, men wist nok med endnu mindre Grund, for Indhold af Sølverts omtalte Bierg paa Gaarden Klæweland, $\frac{1}{4}$ Deel Mill førend man naaer Gaarden Hemwiigen paa Østersen ^{xx)}. Her findes i Gneisen, der ofte nærmere sig Granit, og afwexler med Lag af Hornblende og Urgrønsteen, i nogle Lag af Biergarten lidet indsprængt Swowl- og faae Spor af Kobberkies, men af nogen anden Ertsart kunde jeg ikke finde mindste spor.

x) Hermelin kiendte denne Grube kun af Relation, men hawde ej været paa Stedet.-

xx) Vargas Reise 1ste Theil pag. 501. o.f.-

I den Biergkløft, ad hwilken man baade paa en farlig og beswerlig Maade maae klawre og paa Bierget, findes wel nogle ubetydelige Spor af Gange, men uden mindste Eftsindhold.- Især i det med Chlorit mængede Hornblendelag hawde været anbragt nogle Miiner, men hwortil jeg ingen anden Aarsag kunde see, end noget indsprængt Swowlkies og sølwswiide Glimmerblade.- Wel er ikke Muligheden af at her kunde findes nogen Sølwerts gandske at nægte, men at af det her udarbeidede skulde være udbragt Sølw, wist kun et fabelagtigt Sagn. Den sildige Aarstid, da der allerede begyndte at falde Snee i Fieldene, tillod mig ingen nøjere Undersøgelse i Egnen, hwor man sagde, at det med Kies indsprængte Bierglag, skulde findes af en temmelig Udstrækning, men ikkun forsøgt paa det øene, owenmeldte Sted.-

Trondhjem i Februarii 1822.-

Underdanig

H. Strøm.